

Jan Jeník: pohled z jiné strany

Dr. Jana Osbornová, dr. Jan Štursa, dr. Adolf Česka, dr. Vladimír Jehlík; jinak též: dlouholetá pedagožka Přírodovědecké fakulty UK; pracovník Krkonošského muzea ve Vrchlabí a krátce i ředitel KRNAPu; významný, dnes kanadský botanik; známý evropský specialista na zavlečené rostliny — to jsou namátkou moji nejbližší spolužáci — a připojit bych mohl desítky dalších, mladších. Všichni se mimořádně uplatnili ve vědě i v životě. Spojuje je nejen obor, někdejší geobotanika, ale především její snad nejznámější český (samozřejmě asi i československý) představitel v druhé polovině 20. století a na začátku století současného.

Jan Jeník. Tak to mívával a má na dveřích své univerzitní pracovny. Něco jako Čapkův či Langrův Bondy. Žádné univ. prof. ing. Jan Jeník, CSc., nositel UNESCO Qabosovy ceny etc.

Jeho biografii i bibliografii se zabývali povolanější než já při dřívějších příležitostech a jistě nevynechají ani tuto. Rád bych využil místa k trochu jinému pohledu na člověka, který výrazným způsobem zasáhl do života a osudů všech shora jmenovaných i nejménovaných. V případě Adolfa Česky a mém dokonce zásadně: jeho obor jsme si nevybrali pro obor sám, ale jen a jen pro osobnost Jeníkova. A to mu tehdy bylo

jen o málo víc než nám, nebyl to tedy strhující příklad a osobnost s generačním rozdílem či odstupem. Možná ale, že tomu tak bylo právě proto. Nás učil ekologii (i když to nebylo tehdy tak frekventované slovo jako dnes), my jsme ho učili pít pivo. Bylo to při typické exkurzní situaci: ukazoval nám stepní vegetaci kdesi na Albertových skalách či pod Drbákovem, kde jeden z nás uvízl a bál se či nemohl slézt. Pomohl nám jako starší kamarád a Kamzík (to velké K není náhodné, byla to jeho skautská přezdívka) dostat se ze strmého srázu a pak, když z nás ona beznadějná situace spadla v nedaleké venkovské hospůdce, došlo na to pivo.

Učil nás znát nejen rostliny, ale především souvislosti. Ty byly (a samozřejmě že jsou) důležitější a přednější. Souvislosti téměř všeho se vším, dokonce i s tehdejší situací politickou, československou i světovou. Málokterý z našich vyučujících to uměl, a nevím ani, jak tomu je dnes.

Pečlivě dbal na naše vyjadřování, zejména české. Jeho dvojitěčky a středníky dodávaly a dodávají i suchému odbornému textu určitý vzruch a dynamiku.

Jako starý Farraday nás učil onomu Pracuj! Dokonči! Publikuj! — ale rozhodně nikoli ve smyslu jiného, dnes tak vyzdvihovaného až nesmyslného Publish or perish! Publikovat co nejdříve a za každou cenu, jen pro získání bodů není Jeníkovým krédem ani vědeckým stylem.

Po násilném odchodu z fakulty sdužil kolem sebe v jihočeském azylu pracovní skupinu, v níž bylo dost prostoru jak na činnost vědeckou a svým způsobem i peda-

gogickou, tak společenskou. Jím a jeho spolupracovníky vytvořená jihočeská buňka umožnila přežít normalizaci způsobem, pro jiné školy a pracoviště zcela nepochopitelným.

6. ledna 2004 odtikal metronom našich životů Jeníkův sedmdesátý pátý dílek, hodnotu, při pohledu na jeho plány a elán (a přes drobné zdravotní nesnáze) téměř neuvěřitelnou a obdivuhodnou.

Ještě jsme mu nikdo nepoděkoval za to, že zvolil azyl tuzemský, třebaže by po něm bývala sáhla kdekjaká světová univerzita! Učínme tak alespoň při této příležitosti.

-vV-

RECENZE

A. Kůrka, F. Kovařík: **PAVOUKOVCI (ARACHNIDA) I. PAVOUCI (ARANEAE) A ŠTÍŘI (SCORPIONES)**. České názvy živočichů VI. Národní muzeum Praha 2003, 166 str. Cena neuvedena.

V edici Národního muzea České názvy živočichů vyšel po předchozích pěti dílech, věnovaných houbám, žahavcům, žebnatkám, savcům, měkkýšům, obojživelníkům a rybovitým obratlovcům (v tomto případě zatím vydány první tři části), další svazek zaměřený tentokrát na pavouky a štíry.

Uspořádání brožury a její celková úprava je shodná s předchozími v této sérii (posledně vydaný díl je obsahově nejrozsáhlejší). Kniha zahrnuje přehled druhů podle systému, u každého je uveden vědecký název, příjmení autora a rok popisu a pak český název (již používaný nebo doporučovaný). V některých případech jsou uvedena i česká synonyma; u vědeckých (latinských) názvů uváděna nejsou. České názvosloví pro štíry a čeledi pavouků řazené četnými autory do podřádu sklípkanů (*Mygalomorphae*) vypracoval F. Kovařík, odborník na štíry (jak vysvítá ze soupisu, popsal pro vědu 45 nových druhů). České názvosloví ostatních pavouků vypracoval A. Kůrka.

Autoři konstatují, že předložené české názvosloví je určeno především potřebám

osvětových aktivit a jejich prostřednictvím i široké laické veřejnosti. Jeho účelem je sjednotit české názvosloví štířů a pavouků a tím zamezit či alespoň podstatně zredukovat živelnou tvorbu synonym. Vědom si některých odlišných názorů na sjednocování a tvorbu nových českých názvů živočichů, osobně považují tuto činnost za velmi potřebnou, záslušnou, ale i velmi náročnou.

Tento díl obsahuje soupis 1 380 druhů štířů a 4 873 vybraných druhů pavouků, včetně všech 846 známých druhů sklípkanů. Je zmíněno 65 čeledí pavouků (u každé je uveden celkový aktuální počet druhů), u štířů činí výčet 17 čeledí. V případě štířů jsou uvedeny všechny dosud známé druhy (úplné druhové výčty živočichů dané skupiny vztahované k určitému datu jsou vždy velmi cenné), u pavouků jde „jen“ o kvalifikovaný výběr druhů (ve skutečnosti je zde uvedena asi desetina všech druhů známých na světě). Druhově rozsáhlá čeleď pavouků sklípkanovitých (*Theraphosidae*) je rozdělena na 12 podčeledí. Obdobně členění, a to na tři podčeledi, nacházíme u čeledi štířovitých (*Euscorpidae*). Zde stojí za zmínku, že druhu *Euscorpius carpathicus*, který se podle nových poznatků na našem území nikdy nevykytoval, je přiřazen český ekvivalent štír karpatský, zatímco druhu *Euscorpius tergestinus* popsánemu i z našeho území je ponechán vžitý název štír kýlnatý.

Ve snaze maximálně aktualizovat předložený soupis je v závěru publikace uveden jako doplněk přehled druhů štířů, jejichž vědecký popis nebo druhová platnost byly uveřejněny po uzavěrce tohoto dílu.

Výsledkem tvorby nových českých rodo-

vých názvů je zrod i velmi zajímavých českých slovních novotvarů, nad nimiž jistě zaplesá srdce milovníků bohatosti českého jazyka. Uvedu několik příkladů rodových názvů pavouků: cedivečka, pcedivečka, kruháč, punčoškář, sklípkoš, sklepek, sklepan, sklepník, sklepošík, sklepowš, sklípák, sklípnaec, sklípoun, sklepanek, sklepnatec, sklípkanoš, sklípnik, šplhalka či pozkan. U štířů si autoři vystačili pouze se třemi rodovými názvy: štír, veleštír a australoštír.

Podle mého soudu je potěšující, že do českého názvosloví proniká i svěží humor, neboť jeden z pavouků byl v češtině pojmenován po našem geniálním polyhistorovi Járovi da Cimrmanovi (nutno poznamenat, že to není v naší zoologii první případ). Zdá se tedy, že se časem dozvíme o zásluhách tohoto velikána pro rozvoj naší i světové zoologie (jistě zajímavý námet pro autory Z. Svěráka a L. Smoljaka).

Závěrem mi nezbyvá než vyslovit přání, aby tato ojedinělá série, která vychází od r. 1997 pod redakcí Miloše Anděry, pokračovala i nadále zpracováváním dalších živočišných skupin. Věřím, že české názvosloví se bude využívat v mnoha odvětvích a že po těchto publikacích sáhnou nejen překladatelé a tlumočníci, ale rovněž chovatelé, redaktori přírodovědných časopisů, pracovníci přírodovědných muzeí, zoologové, učitelé, etymologové a mnozí další zájemci. Navíc praxe jasně ukazuje, že význam a používání českého názvosloví živočichů bude stále důležitější, a to nejen v rámci popularizujících českých přírodovědných publikací.

Lubomír Hanel